

 ДИСКУСІЇ

УДК: 330.1

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ КАПІТАЛ РЕГУЛЮВАННЯ І СОЦІАЛЬНИЙ – САМОРЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ: КОНЦЕПТУАЛЬНО- МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ

О.Г. ШПИКУЛЯК, доктор економічних наук, професор, професор кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця)

В.А. МАМЧУР, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу розвитку підприємництва та кооперації, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ)

В.А. ПЕХОВ, здобувач, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ)

Дослідженнями сформульовано авторське бачення сутності й функціональних ознак, а також обґрунтовані методологічні аспекти аналізу інституціонального капіталу регулювання і соціального – саморегулювання аграрного ринку як складних, сформованих відповідними інституціями утворень, які забезпечують упорядкування взаємодії економічних агентів на засадах конкуренції. Запропоновано увести в систему теоретичних означень поняття «інституціональний капітал ринку», в основі якого інтелектуальний, соціальний капітал, а також різного роду інтелект, зокрема інновації, з означенням їх ринкового позиціонування як модераторів регуляції ринку. Доведено, що аграрний ринок як специфічна, відмінна від інших товарних ринків інституційна система, яка у своєму розвитку підпадає під вплив природних чинників (сезонність виробництва тощо), несе безперечно соціальну й безпекову функцію. Обґрунтовано авторський висновок про доцільність, необхідність та інституційну обумовленість наявності в механізмі ринку інституціонального і соціального капіталу.

Ключові слова: капітал, аграрний ринок, інституціональний капітал, соціальний капітал, регулювання, інституції, інституційна система, інтелектуальний капітал.

Рис. 4. Літ. 40.

Постановка проблеми. Функціонування аграрного ринку як особливої, специфічної з - поміж інших ринків системи економічних взаємодій, які відбуваються у механізмі «виробництво-розподіл-обмін-споживання», підпорядковане окрім економічних законів ще й законам природи. У зв'язку з цим даний ринок вважаємо інституційною підсистемою економіки, яка через свою виключну значимість для існування людини, потребує регулювання, адже ключова його роль (аграрного ринку) – упорядкування відносин з

продовольчої безпеки. Проте, аграрний ринок наслідує еволюційно-інституціональну природу, у функціонально-організаційному плані консолідує інституціональний капітал власного розвитку-регулювання й інтелектуальний капітал, виражений у формі знанневих продуктів та «інституційної пам'яті» суб'єктів регуляторного процесу. Постановку питання, власне, у такому ракурсі вважаємо доцільною, адже аграрний ринок – динамічна інституційна система, а інституції та інститути є координаторами процесу узгодження економічних інтересів його учасників, враховуючи державу. Логічно звертаємо увагу на два важливих аспекти піднятої проблеми, які в постановочному плані окреслюють функції ринку в аспектах регулювання й саморегулювання: творення інституціонального і соціального капіталу, а також інтелектуального.

У контексті визнання об'єктивної необхідності вирішення піднятої проблеми і доведення зв'язку із важливими науковими чи практичними завданнями, зазначимо, що в даному випадку превалює теоретико-методичний контекст дослідження сутності й функціональних ознак проблеми регулювання з залученням методів інституціоналізму, який (інституціоналізм) як методологія міждисциплінарного синтезу перебуває у фарватері беззаперечної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напрацювання в ареалі піднятого питання безперечно існують, до того ж вони як сегментовані у окремі (ринок, регулювання), так і консолідовані в єдиний консолідований дослідницький напрям (інституціоналізм), що дає підстави говорити про «торжество міждисциплінарності», про що не варто не згадувати. Перш ніж проаналізувати останні дослідження і публікації зазначимо, що аграрний ринок у своєму функціонуванні в національному агрокомплексі є транзитивним, що накладає свій відбиток на його інституціоналізацію. Тут є певні аспекти дискусійності, з огляду на міждисциплінарність, проте це не применшує увагу науковців до її розкриття як в загальнотеоретичному, так і у методологіко-методичному плані, тому вважаємо за необхідне виділити напрацювання в царині: *теорії і практики функціонування ринку й аграрного ринку*: В. Андрійчук [1], П. Гайдучий [4], Е. Долан [6], Г. Калетнік [10], С. Кваша [11], Ю. Коваленко [12], І. Лукінов [16], О. Могильний [19], Т. Осташко [22], Б. Пасхавер [24], Ф. Піскопель [25], М. Портер [26], П. Саблук [28], Ф. Шерер [32]; *загальнотеоретичних проблем інституціоналізму* О. Іншаков [8], О. Івашина [9], Дж. Коммонз [34], Р. Коуз [13], Д. Норт [20], Р. Нурєєв [21], Дж. Ходжсон [30]; *регулювання та саморегулювання ринку*: Ю. Лупенко [17], М. Малік [17], С. Румянцев [27], О. Шпичак [33]; *інституціонального, соціального й інтелектуального капіталу*: А. Бова [2], М. Бойко [3], В. Бекер [34], О. Грішнова [5], О. Загурський [7], М. Курбатова [14], С. Левін [14], Є. Коган [14], Л. Курило [15], І. Партс [23], Ф. Фукуяма [29, 36], А. Чухно [31] та інші дослідники, які внесли значний внесок у розвиток наукової методології дослідження ринку, його регулювання, саморегулювання, інституціоналізації інновацій тощо. Мають місце також дослідження авторів статті в контексті зазначеної тематики [37, 38, 39]. Проте, ринок в практичному плані динамічний, а це вимагає розширення поля дослідницьких діянь, зокрема за рахунок комплексного підходу із використанням принципів міждисциплінарності. Саме тому, ми намагаємося систематизувавши дослідження, означити теоретико-методичні аспекти інституціонального капіталу регулювання і соціального капіталу саморегулювання аграрного ринку, виклавши власне авторське бачення, зокрема щодо теоретико-методичних аспектів їх сутнісно-функціональних характеристик.

Формулювання цілей статті. Цільовими орієнтирами наукового пошуку визначено завдання щодо розкриття теоретико-методологічних основ наукового позиціонування в теорії ринку концепції інституціонального капіталу регулювання, соціального – саморегулювання аграрного ринку, інтелектуального капіталу – сформованого на основі знанневих продуктів (інновацій) та «інституційної пам'яті» суб'єктів регуляторного процесу,

а також висвітлення їх сутнісно-функціональних характеристик відносно аграрного ринку, враховуючи регулятивний аспект і аспект саморегулювання. Разом з цим, з огляду на теоретико-методологічний конструкт, а також результати аналізу останніх досліджень та публікацій, серед завдань необхідно також виділити необхідність розкриття: змісту інституціонального капіталу, теорії інституцій і інститутів ринку; концепції аграрного ринку; рольових характеристик регулювання і саморегулювання; ознак соціального та інтелектуального капіталу ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочнемо з дефініції «аграрний ринок», сутність якої характеризується широкоаспектністю суджень, проте, зводиться до методології ринку загалом, з означенням аграрного контексту. Наука, зокрема, теоретико-методичні положення аграрного ринку, базовані на визначенні власне ринку як системи відносин з купівлі-продажу товару, опосередкованої вартістю – ціною (авт.). Проте теорія питання наслідують вузьку спеціалізацію, хоча загальні принципи методології аграрного ринку відповідають об'єктивним законам. Єдність суджень про аграрний ринок відсутня, але це природний процес, так як змінюються інституційні умови його розвитку.

Дефініція «ринку» і «аграрний ринок» обґрунтована з різних позицій, які втім мають єдину засадничу природу, зокрема: концепція території – місце купівлі-продажу товару, взаємодії продавця і покупця з метою отримання доходу – задоволення потреби (тлумачний словник В. Даля і Д. Ушакова [38]); інституціональний підхід – система інститутів, які зводять покупців і продавців, забезпечуючи їх взаємодію (визначення П. Гайдуцького, Ю. Лупенка, П. Саблука [37]); «кількісна» теорія – сукупність великої кількості незалежних один від одного економічних агентів, діяльність яких спрямована на набуття підприємницької вигоди – задоволення потреб [1]. Кодифікація підходів, сформульованих наукою підтверджує їх множинний характер, проте все зводиться до ракурсу «конкурентних взаємодій» зрегульованих державою, упорядкованих самим ринком з постійною інституціоналізацією регуляційних інновацій (інтелектуальний капітал ринку).

Ми ж вважаємо ринок інституційною системою відносин економічних агентів у механізмі різностороннього задоволення потреб – «виробництво-розподіл-обмін-споживання», об'єктом яких є аграрний товар (сільськогосподарська продукція-сировина й продовольство), а також значною мірою товари суміжних ринків (матеріально-технічного забезпечення, послуг аграрного спрямування, аграрних інновацій). Дана широкопланова позиція обумовлена тим, що аграрний ринок (рис. 1) є по суті глобальним за значимістю. З цього приводу обґрунтовано вважаємо розкриття теоретико-методичних засад науково-практичного позиціонування в системі досліджень цього ринку, інституціонального капіталу регулювання і соціального капіталу саморегулювання.

Економічна система суспільства функціонує за законами конкуренції, ринку й товарно-грошових відносин. Основою поступального розвитку економік без сумніву потрібно вважати ринок як структуровану і консолідовану систему, середовище взаємодії економічних агентів. Ринок виник еволюційно в результаті поділу праці, появи приватної власності на елементи продуктивних сил, а головне – інститутів бізнесу. Виходячи з цього, ринок необхідно розглядати як утворення, у якому пануючими є товарно-грошові відносини, а рушійною силою розвитку – економічний інтерес індивіда.

Науковий пошук у теорії і методології економічної науки, окрім обґрунтувань контурів ринку, дозволив сформувати теорії його функціонування, серед яких важливим є інституціоналізм. Даний напрям суспільно-економічних досліджень виник на стику економіки і соціології як певний симбіоз методів, спрямованих на оцінку поведінкових характеристик індивіда в організації та регулюванні (саморегулюванні) ринку.

АГРАРНИЙ РИНОК			
РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПО- ДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ - СИРОВИНИ	РИНОК ПРОДОВОЛЬСТВА	РИНОК ТОВАРІВ МАТЕРІАЛЬНО- ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ; ПОСЛУГ ІНФРАСТРУКТУРИ	АГРАРНИЙ РИНОК ІННОВАЦІЙ І НАУКОВИХ ПРОДУКТІВ
ТОВАРНА СТРУКТУРА РИНКІВ АГРАРНОГО СПРЯМУВАННЯ			
РИНОК: ЗЕРНА, НАСІННЯ СОНЯШНИКА, ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ, КОРМІВ, М'ЯСА, МОЛОКА	РИНОК: ХЛІБА І ХЛІБОПРОДУКТІВ, ЦУКРУ, КРУП, МОЛОКА І МОЛОКОПРОДУКТІВ, РИБИ, М'ЯСА ТА М'ЯСОПРОДУКТІВ	РИНОК: СІЛЬСЬКОГОСПО- ДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ, ПАЛИВНО- МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ, НАСІННЯ, ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН, ПОСЛУГ РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	РИНОК: ТОВАРІВ І ПОСЛУГ ІННОВАЦІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Рис. 1. Аграрний ринок і сегментація його товарних конструкцій*

**Сформовано на основі авторських досліджень і методологічних узагальнень*

Беззаперечним у своїй основі є твердження про те, що аграрний ринок потребує регулювання і природньо в самому ринковому механізмі присутні інституційні утворення саморегулювання ринкового процесу, наприклад, соціальний капітал. Логіка подальших досліджень виказує нам необхідність розкриття змісту інституціонального капіталу регулювання й соціального капіталу саморегулювання, що витікає з назви статті.

Розпочнемо з соціального капіталу – складника саморегулювання аграрного ринку, адже воно (саморегулювання) позиціонується як похідна від діє об'єктивних економічних законів, результат балансування попиту-пропозиції, впливу фундаментальних інститутів ринкового порядку тощо.

Важливим інститутом економіки і ринку визначено соціальний капітал. Він формується під впливом і за рахунок інституцій, акумулює соціальні зв'язки, які особливо важливі для розвитку незбалансованих, трансформаційних економік, із ознаками відсутності ефективних інституцій та інститутів. За рахунок соціального капіталу, сформованого ментальністю і традиціями, досягається певна результативність міжагентських відносин у ринку. Для соціального капіталу характерна ієрархічна будова і видова структура складників (рис. 2).

Вважаємо, що соціальний капітал – це сукупність зв'язків, система економіко-соціальних відносин, інституцій, колективів, об'єднань, структур, використання господарського, трудового та кадрового потенціалу, інтелектуального капіталу, сформованих і належних людині; консолідуєчий фактор економіко-соціальних ролей особистості-селянина у соціумі і господарській діяльності, як сукупності традицій, функцій, інституціональних складових; поняття норм, цінностей, відносин та зв'язків між людьми (як в організаціях, так і в суспільстві). Він існує у двох формах: 1) структурна – включає соціальні ролі, мережі та інші структури; 2) когнітивна – спільні норми, цінності, ставлення, думки. В системі ж саморегулювання ринку – консолідує відносини і функціональні приналежності інститутів, надаючи їм соціальної спрямованості й упорядкованості [39].

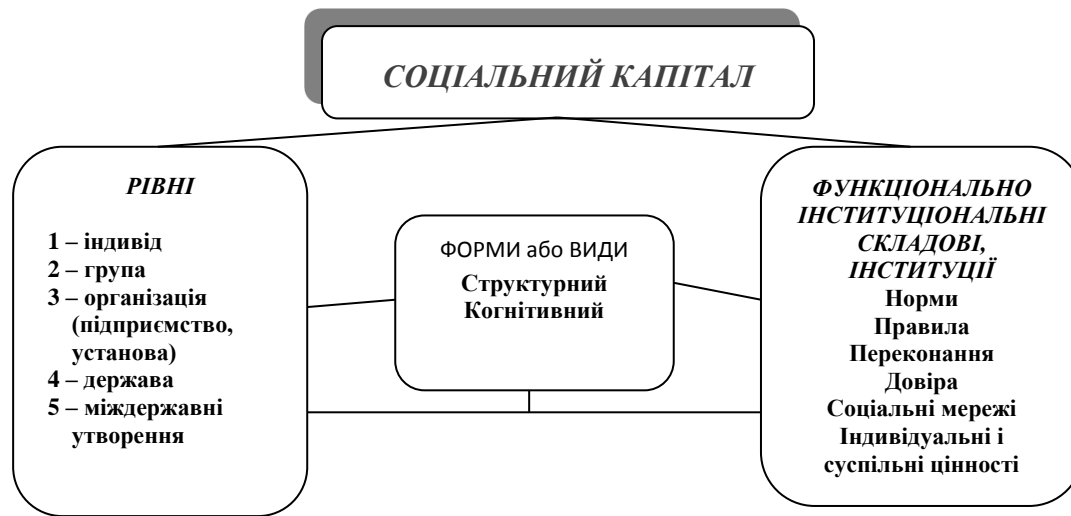

Рис. 2. Ієрархічна будова і видова структура складників соціального капіталу*

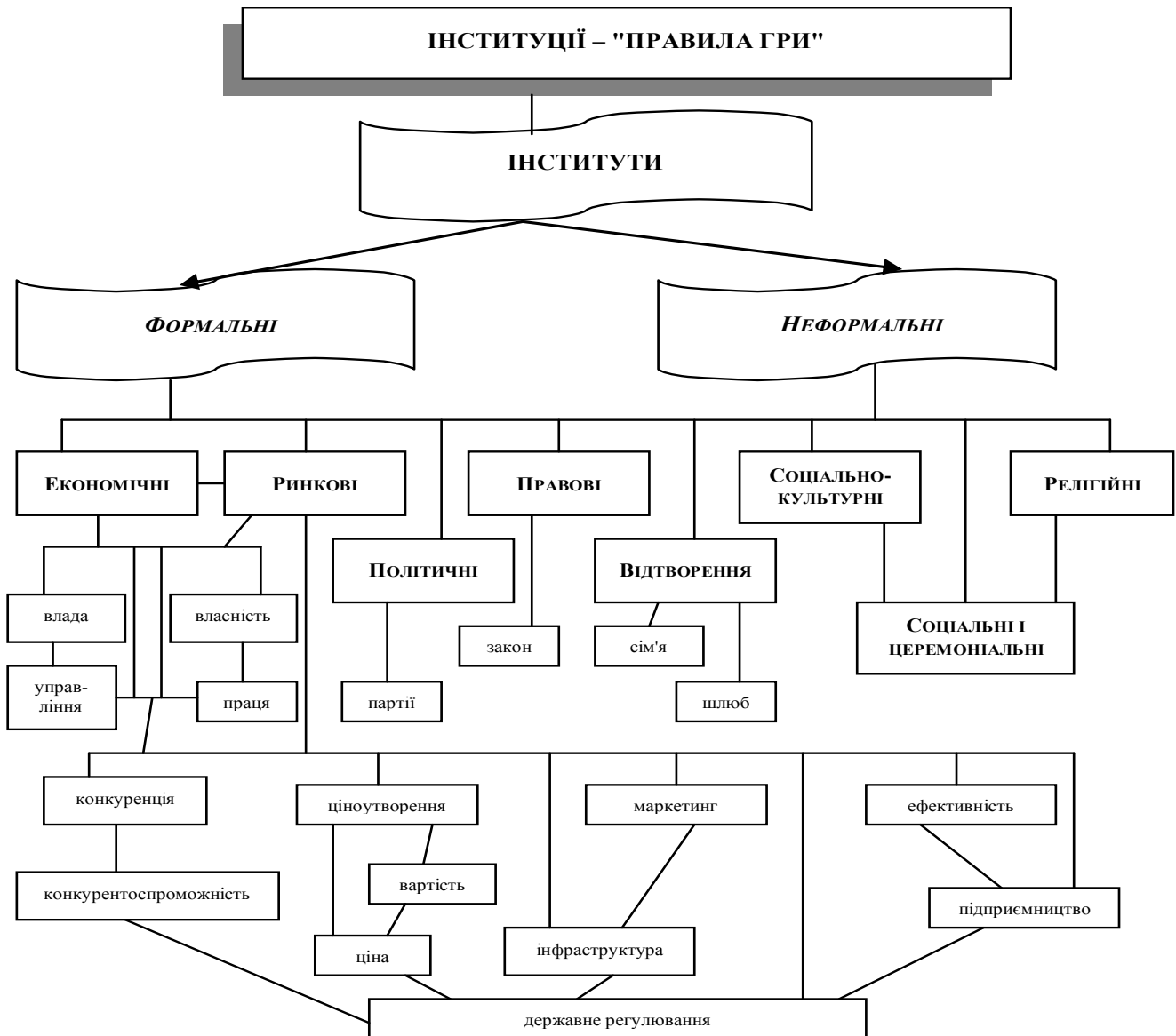
*Сформовано на основі досліджень та методологічних узагальнень.

У вітчизняному сільському соціумі об'єктивно склалися умови, за яких переважають колективні інституції у соціальному капіталі і господарському житті. Серед типів соціального капіталу переважає колективна форма його вираження, що притаманніше українській дійсності та визначає підходи до здійснення ринкових саморегуляцій.

Становлення ж соціального капіталу саморегулювання аграрного ринку відбувається в умовах і під впливом трансформаційних перетворень. Головні зміни та структуризація соціального капіталу зумовлені динамікою утвердження ринкового укладу життя, який вміщує виробничі традиції, традиції ставлення до власності і результатів праці. Сільське життя як процес багатогранне, воно невіддільне від виробництва, адже господарювання - це власне спосіб життя. Тому вважаємо, що соціальний капітал впливає на загальноекономічний розвиток галузі, у тому числі як саморегулятор ринку.

Особливим утворенням є інституціональний капітал, на нашу думку – це сукупність інституцій, які консолідують певні правила, регламенти, норми, організації й структури, дія яких спрямована на упорядкування поведінки економічних агентів обміну. Концепція інституціонального капіталу, зокрема щодо агросфери, відносно нова, тому дослідження з цього приводу є загалом піонерними. Одним з першопрохідців у розбудові наукового підходу до концептуалізації інституціонального капіталу розвитку регулювання галузі, яку ми співвідносимо з аграрним ринком, є О. Загурський [7]. Вивчаючи цю проблему, автор (О. Загурський), вірно, на наше переконання, зазначив, що: «основним завданням інституціонального капіталу є забезпечення всебічних умов для трансферу в економічні відносини нових знань і наукових досягнень з метою розроблення конкурентоспроможної продукції, тобто інституціональний капітал – це насамперед капітал інноваційного розвитку» [7]. Логіка в цьому є, адже інновації через процес упровадження нових техніко-технологічних, організаційних, управлінських розробок фактично регулюють економічні відносини. Також слушною є думка про «...визначення інституціонального капіталу як системи інституцій, що відображають і регулюють інноваційний розвиток суб'єктів господарювання та сприяють ефективному формуванню, накопиченню, відтворенню й використанню всіх видів капіталу» [7]. Таким чином, інституціональний капітал методологічно співвідноситься з інтелектуальним капіталом ринку, про який в нас надалі

йтиме мова, проте ми вважаємо таке визначення дещо вузькоспеціалізованим. Більш логічно тут було б дещо розширити змістовну частину інституціонального капіталу, який в глобальному, загальноекономічному вимірі консолідує широку гамму інституцій та інститутів (рис. 3), які упорядковують ринковий процес в ринковій системі. Вважаємо усі ці інституції та інститути складниками, детермінантами інституціонального капіталу.

ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики, 2015, №4

Рис .3. Система ієрархічної побудови інститутів суспільства, економіки і ринку*

** Сформовано на основі опрацьованого матеріалу і методологічних узагальнень авторів*

Переконані, що ефективність і спроможність ринку забезпечити конструктивну взаємодію економічних агентів у ракурсі задоволення потреб залежить від інститутів як формальних, так і неформальних – інституціонального капіталу регулювання. Проте ми не претендуємо на остаточність суджень, так як це лише концептуальне бачення проблеми, адже у її науковому вирішенні ще багато незвіданого.

Аналогічно можна сказати про інтелектуальний капітал ринку як складову інституціонального капіталу регулювання й соціального – саморегулювання.

Сьогодні не можна не наголошувати на тому, що сучасний розвиток ринкової економіки України вимагає прискорених суспільно-політичних і технологічних змін на основі наукових досліджень, а щодо аграрного ринку – постійних інновацій, нових ідей, високоякісної продукції. Українська економіка вступає в нову фазу економічного розвитку, що опирається на інформаційні технології, зростає роль не матеріального – інтелектуального капіталу.

Нами інтелектуальний капітал аграрного ринку розглядається як комбінація (сукупність) нематеріальних або невідчутних активів, включаючи знання персоналу, здатність вчитися і пристосовуватися, зв'язки з клієнтами і постачальниками, товарні знаки, назви продуктів, внутрішні процеси організації, які не відбиті в рахунках, проте які впливають на майбутню вартість, і за допомогою яких можна підтримувати перевагу. Також, слід зауважити, що багато економістів надають особливого значення інтелектуального капіталу ринку, як атрибуту його саморегулювання й формування ефективності. На нашу думку ефективний розвиток-регулювання аграрного ринку – це такий інституційний механізм дій, в якому бувають участь значна кількість інституційних (економічних) агентів, ринкових інститутів та інституцій, з метою досягнення ринкової рівноваги.

Інтелектуальний капітал формується та функціонує у певному інституціональному середовищі під впливом базисних і похідних інститутів, саме тому вважаємо, що він складається із неформальних та формальних норм і структур інституціонального середовища, які позитивно впливають на нього та забезпечують ефекти регулювання (саморегулювання) ринку. Так, під інтелектуальним капіталом ринку, ми розуміємо набір активів (капіталів) що знаходяться в розпорядженні ринку та яким не притаманна фізична чи матеріальна природа, вони впливають або можуть впливати на ефективність ринку. До таких активів, наприклад, можна віднести, суспільну безпеку, якість ринкової санітарної системи, знання населення, суспільна свідомість до енергозбереження, якість послуг та служб ринкової інфраструктури і т.д. Проте слід не забувати що апріорі ефективний розвиток та збагачення ринку взаємопов'язані, і ці поняття не являються ідентичними.

За результатами описаних інституціональних характеристик, якими володіє аграрний ринок нами і пропонується модель оцінки інституціонального капіталу ринку (рис. 4), вона вважається нами відкритою для коригування, яке необхідне для того щоб пристосувати її до особливих характеристик кожного рівня аграрного ринку.

Виходячи із вище сказаного та після певної опрацьованої існуючої літератури, доцільним та необхідним виникає формулювання поняття, яке в запропонованій нами моделі трактується як інституціональний капітал аграрного ринку.

Як результат, в процесі дослідження нами до певної міри вдалося досягти прогресу дослідження в питанні щодо категорії інституціонального капіталу. По-перше, економічні характеристики, які привели до створення сприятливого ринкового середовища і створення інституціонального капіталу відображені в створенні "правил гри", - інституцій, і інститутів - ринкових гравців, які забезпечують ефективний розвиток аграрного сектора економіки, а по-друге, підтримуються основні аспекти і ідеї інституційної теорії і економіки щодо його формування [37].

Інституціональний капітал аграрного ринку- комбінація матеріальних та невідчутних (нематеріальних) активів, включаючи інноваційно-інтелектуальну складову, сукупність інституцій та інститутів, які консолідують правила, регламенти, норми, організації й структури, дія яких спрямована на упорядкування поведінки економічних агентів, за допомогою яких підтримуються переваги на ринку. Таким чином, нами концептуально визначена сутність і сформована модель інституціонального капіталу ринку, яка дозволить здійснити його вимірювання й розробити систему заходів управління інституціональним капіталом.

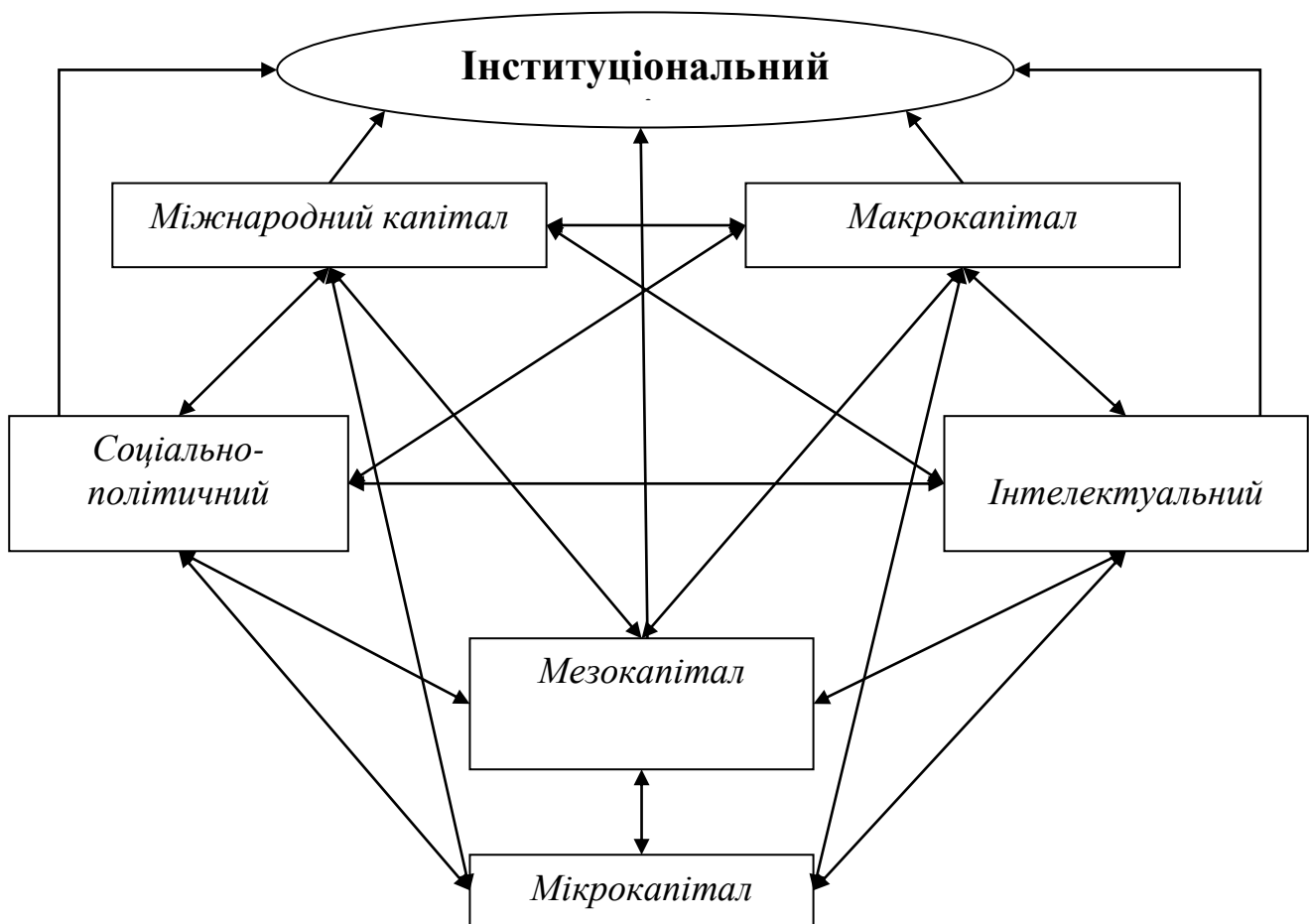

Рис. 4. Загальна модель оцінки інституціонального капіталу ринку*

*Сформовано на основі досліджень авторів

Методологічні засади визначення сутності й функціональних ознак інституціонального капіталу ринку визначені теорією суспільного розвитку і знанневою інституційною економікою, які означили ситуацію про те, що на практиці, окрім суспільного, людського розуму, можна говорити про так званий ринковий розум, тобто інтелект ринку. Цей інтелект забезпечує регуляції транзакції на основі законів, правил і досвіду економічних взаємодій, у цьому полягає його регулююча й саморегулююча роль, тому вважаємо, що інституціональний капітал ринку включає соціальний та інтелектуальний.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження піднятої проблеми дозволило означити теоретико-методологічні аспекти розуміння сутності-функціональних ознак інституціонального, соціального, інтелектуального капіталу, висвітлити концептуальне бачення їхніх характеристик, які детермінують їхні властивості щодо регулювання та саморегулювання ринку. Задані аспекти наукового пошуку є обґрунтованим дороговказом для подальшого наукового пошуку, а щодо конкретизації результатів, то вони в логічності суджень, заснованих на методах інституціоналізму, еволюційної економіки.

Концептуально-методологічні аспекти аналізу інституціонального капіталу регулювання і соціального – саморегулювання аграрного ринку з «вкрапленнями» інтелектуального капіталу, пропонують новизну результатів наукового пошуку й нетрадиційний підхід до розуміння регуляторних процесів в системі функціонування обраного об'єкта дослідження (аграрного ринку). Логіка в даному висновку є, й це значною мірою доведено нами в пропонованій статті, яка розрахована на дискусію, позиціонується як методологічна основа для подальших досліджень, в цьому перспектива.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції: теоретико-методологічний аспект / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С.29-35.
2. Бова А. Соціальний капітал в Україні: досвід емпіричного / А. Бова // Економічний часопис ХХІ. – 2003. – № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://soskin.info/ea/2003/5/20030517.html>
3. Бойко М.М. Соціальний капітал в економічному вимірі: сутність, види, типи та форми прояву / М.М. Бойко // Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2012. – № 1 (3). – С. 176–181
4. Гайдуцький П.І. Формування та розвиток аграрного ринку / П.І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 4-15.
5. Грішнова О.А. Соціальний капітал: сутність, значення, взаємозв'язок з іншими формами капіталу / О.А. Грішнова, Н.А. Полив'яна // Україна: аспекти праці. — 2009. — № 5. — С. 19—24.
6. Долан Э. Рынок: микроэкономическая модель: [пер. с англ.] / Э. Долан, Д. Линдсей. — СПб.: Печатный Двор, 1992. — 496 с.
7. Загурський О.М. Інституціональний капітал аграрного сектору економіки України [Електронний ресурс] / О.М. Загурський // Фінанси України. - 2013. - №6. - С. 79-90.
8. Иншаков О. Эволюционная перспектива экономического институционализма / О. Иншаков, Д. Фролов // Вопросы экономики. – 2010. – №9. – С. 13-14.
9. Івашина О. Ф. Інституціоналізація економічного розвитку [монографія] / Івашина О. Ф. – Дніпропетровськ : Наука та освіта, 2009. – 284 с.
10. Калетнік Г.М. Інститути інфраструктури та ціноутворення у розвитку аграрного ринку: регіональний аспект : моногр. / Г.М. Калетнік, О.Г. Шпикуляк, Г.О. Пчелянська. – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2012. – 324 с
11. Кваша С.М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку / С.М. Кваша, Н.Є. Голомша // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С. 99-104.
12. Коваленко Ю.С. Аграрний ринок України: організація та управління / Ю.С. Коваленко – К.: ІАЕ УААН, 1998. – 108 с.
13. Коуз Р.Г. Природа фірми / Р.Г. Коуз // В сб. Вехи экономической мысли / Сост. и общ. ред. В.М. Гальперина. – Т. 2: Теория фирмы. – СПб.: Экономическая школа, 2000. – С. 11-32.
14. Курбатова М.В. Структура социального капитала как фактор институционального развития региона / М.В. Курбатова, С.Н. Левин, Е.С. Коган // Общественные науки и современность. — 2010. — № 6. — С. 37—51.
15. Курило, Л. І. Інтелектуальний капітал в аграрній сфері економіки [Текст] : монографія / Л. І. Курило. — К.: ННЦ ІАЕ, 2012. — 322 с.
16. Лукинов И. И. Воспроизводство и цены: моногр. / И. И. Лукинов. – М.: «Экономика», 1977. – 432 с.
17. Малік М.Й., Лупенко Ю.О. Державне регулювання аграрного сектору економіки в дослідженнях вітчизняних вчених // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 153-158.
18. Могильний О.М. Роль і місце держави у становленні і розвитку аграрного ринку / О.М. Могильний // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 37-43.
19. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики: [пер. с англ. А.Н. Нестеренко] / Д. Норт – М.: “Начала”, 1997. – 192 с.

20. Нуреев Р. М. Постсоветский институционализм / Под ред. Р. М. Нуреева и Дементьева – Донецк: Каштан, 2005.
21. Осташко Т.О. Структурно-інституційний аналіз аграрного ринку / Т.О. Осташко – К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2006. – 56 с.
22. Партс Ив. Роль социального капитала в экономическом развитии переходных стран. 1 июля 2008. – Режим доступа: http://dialogs.org.ua/ua/crossroad_full.php?m_id=13246
23. Пасхавер Б.Й. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б.Й. Пасхавер // Економіка АПК. – 2014. - №4. – С. 5-12.
24. Пископпель Ф. Основы изучения конъюнктуры капиталистического хозяйства / Ф. Пископпель. — М.: Международные отношения, 1960. — 292 с.
25. Портер М. Стратегія конкурентії: [пер. з англ.] / М. Портер – К.: Основи, 1997. – 390 с.
26. Румянцев С. Розвиток механізмів саморегулювання / С. Румянцев // Цінні папери України. - 2008. - №45 (537). - С. 3-4
27. Саблук П.Т. Основы організації сільськогосподарського ринку / Саблук П.Т., Карич Д.Я. Коваленко Ю.С. – К.: ІАЕ УААН, 1997. – 139 с.
28. Френсис Фукуяма. Что такое социальный капитал. Лекция [Электронный ресурс] / Ф. Фукуяма // Газета «День». — №177. — 2006. — Режим доступа: <http://www.day.kiev.ua/170573>
29. Ходжосон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории: [пер. с англ.] / Дж. Ходжосон – М.: Дело, 2003. – 464 с.
30. Чухно А.А. Інституціонально-інформаційна економіка: підручник / А.А. Чухно, П.М. Леоненко, П.І. Юхименко. – К.: Знання, 2010. – 687 с.
31. Шерер Ф.М., Росс Д. Структура отраслевых рынков: [пер. с англ.] / Шерер Ф.М., Росс Д. – М.: Инфра-М, 1997. – 698 с.
32. Шпичак О.М. Економічні механізми державного регулювання ринків сільськогосподарської продукції та їх проблеми / О.М. Шпичак / Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 150-155.
33. Baker W. Achieving Success Through Social Capital // www.bharatwaves.com/portal/modules/smartsection/makepdf.php?itemid=65
34. Commons J.R. Institutional Economics // American Economic Review/ – V.21. – 1931. – pp. 68-657. – <http://www.socserv2.socsci.mcmaster.ca>
35. Fukuyama, F. Social capital and civil society. International Monetary Fund. October 1, 1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/fukuyama.htm>
36. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; за ред. П.І. Гайдуцького. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
37. Мамчур В.А. Институциональный капитал как основа развития аграрного рынка / В.А. Мамчур // Сборник научных трудов "Экономические и организационные проблемы управления в современных условиях", Брянский государственный технический университет, 2014. – С. 333-341.
38. Шпикуляк О.Г. Формування та інституціоналізація соціального капіталу у розвитку аграрного підприємництва: методологічні аспекти оцінки / Шпикуляк О.Г., Пехов В.А. // Економіка АПК – №11. – 2015. - С. 102-107.
39. Шпикуляк О.Г. Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку: монографія / Шпикуляк О.Г. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 396 с.
40. Електронний ресурс : <http://dictionary-economics.ru/word>.

Список використаних джерел в транслітерації / References

1. Andriychuk V.H. Vnutrishnyabudovarynkusil'skohospodars'koyiproduktsiyi: teoretyko-metodolohichnyyaspekt / V.H. Andriychuk // *EkonomikaAPK*. – 2004. – № 3. – pp.29-35.
2. Bova A. Sotsial'nyy kapital v Ukrayini: dosvid empirychnoho / A. Bova // *Ekonomichnyy chasopys XXI*. – 2003. – № 5. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu do statti:<http://soskin.info/ea/2003/5/20030517.html>
3. Boyko M.M. Sotsial'nyy kapital v ekonomichnomu vymiri: sutnist', vydy, typy ta formy proyavu / M.M. Boyko // *Sotsial'no-trudovi vidnosyny: teoriya ta praktyka : zb. nauk. prats'*. – K. : KNEU, 2012. – № 1 (3). – pp. 176–181
4. Hayduts'kyy P.I. Formuvannya ta rozvytok ahrarynoho rynku / P.I. Hayduts'kyy // *Ekonomika APK*. – 2004. – № 3. – p. 4-15.
5. Hrishnova O.A. Sotsial'nyy kapital: sutnist', znachennya, vzayemozv'yazok z inshymy for- mamy kapitalu / O.A. Hrishnova, N.A. Polyv"yana // *Ukrayina: aspekty pratsi*. - 2009. -№5. -pp. 19-24.
6. Dolan E. Ryinok: mikroekonomicheskaya model: [per. s angl.] / E. Dolan, D. Lindsey. — SPb.: Pechatnyiy Dvor, 1992. — 496 p.
7. Zahurs'kyy O.M. Instytutsional'nyy kapital ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrayiny [Elektronnyy resurs] / O.M. Zahurs'kyy // *Finansy Ukrayiny*. - 2013. - №6. - pp. 79-90.
8. Inshakov O. Evolyutsionnaya perspektiva ekonomicheskogo institutsionalizma / O. Inshakov, D. Frolov // *Voprosyi ekonomiki*. – 2010. - №9. - pp. 13-14.
9. Ivashyna O. F. Instytutsionalizatsiya ekonomichnoho rozvytku [monohrafiya] / Ivashyna O. F. – Dnipropetrovs'k : Nauka ta osvita, 2009. – 284 p.
10. Kaletnik H.M. Instytuty infrastruktury ta tsinoutvorennya u rozvytku ahrarynoho rynku: rehional'nyy aspekt : monohr. / H.M. Kaletnik, O.H. Shpykulyak, H.O. Pchelyans'ka. – Vinnytsya: TOV «Firma «Planer», 2012. – 324 p.
11. Kvasha S.M. Konkurentospromozhnist' vitchyznyanoyi sil'skohospodars'koyi produktsiyi na svitovomu ahrarynomu rynku / S.M. Kvasha, N.Ye. Holomsha // *Ekonomika APK*. – 2006. – №5. – pp. 99-104.
12. Kovalenko Yu.S. Ahrarynyy ryinok Ukrayiny: orhanizatsiya ta upravlinnya / Yu.S. Kovalenko – K.: IAE UAAN, 1998. – 108 p.
13. Kouz R.G. Priroda firmy / R.G. Kouz // *V sb. Vehi ekonomicheskoy myisli / Sost. i obsch. red. V.M. Galperina*. – T. 2: *Teoriya firmy*. – SPb.: Ekonomicheskaya shkola, 2000. – pp. 11-32.
14. Kurbatova M.V. Struktura sotsialnogo kapitala kak faktor institutsionalnogo razvitiya regiona / M.V. Kurbatova, S.N. Levin, E.S. Kogan // *Obschestvennyie nauki i sovremennost*. - 2010. -№6. -pp. 37—51.
15. Kurylo, L. I. Intelktual'nyy kapital v ahraryniy sferi ekonomiky [Tekst] : monohrafiya / L. I. Kurylo. — K.: NNTs IAE, 2012. — 322 p.
16. Lukinov I. I. Vosproizvodstvo i tsenyi: monogr. / I. I. Lukinov. – M.: «Ekonomika», 1977. – 432 p.
17. Malik M.Y., Lupenko Yu.O. Derzhavne rehulyuvannya ahrarynoho sektoru ekonomiky v doslidzhennyakh vitchyznyanykh vchenykh // *Ekonomika APK*. -2009. -№10. -pp. 153-158.
18. Mohyl'nyy O.M. Rol' i mistse derzhavy u stanovlenni i rozvytku ahrarynoho rynku / O.M. Mohyl'nyy // *Ekonomika APK*. -2003. - №1. - pp. 37-43.

19. Nort D. Institutyi, institutsionalnyie izmeneniya i funktsionirovanie ekonomiki: [per. s angl. A.N. Nesterenko] / D. Nort – M.: “Nachala”, 1997. – 192 p.
20. Nureev R. M. Postsovetskiy institutsionalizm / Pod red. R. M. Nureeva i Dementeva – Donetsk: Kashtan, 2005.
21. Ostashko T.O. Strukturno-instytutsiynny analiz ahrarynoho rynku / T.O. Ostashko – K.: Instytut ekonomiky ta prohnozuvannya, 2006. – 56 p.
22. Parte Iv. Rol' sotsial'nogo kapitala v ekonomicheskoy razvitii perekhodnykh stran. 1 iyulya 2008. – Rezhim dostupu: http://dialogs.org.ua/ua/crossroad_full.php?m_id=13246
23. Paskhaver B.Y. Suchasnyy stan prodovol'choyi bezpeky / B.Y. Paskhaver // Ekonomika APK. – 2014. - №4. – pp. 5-12.
24. Piskoppel F. Osnovy izucheniya kon'yunktury kapitalisticheskogo hozyaystva / F. Piskoppel. — M.: Mezhdunarodnyie otnosheniya, 1960. — 292 p.
25. Porter M. Stratehiya konkurentsii: [per. z angl.] / M. Porter – K.: Osnovy, 1997. – 390 p.
26. Rumyantsev S. Rozvytok mekhanizmv samorehulyuvannya / S. Rumyantsev // Tsinni papery Ukrainy. - 2008. - №45 (537). - pp. 3-4
27. Sabluk P.T. Osnovy orhanizatsiy sil'skohospodars'koho rynku / Sabluk P.T., Karych D.Ya. Kovalenko Yu.S. – K.: IAE UAAN, 1997. – 139 p.
28. Frensis Fukuyama. Chto takoe sotsialnyy kapital. Lektsiya [Elektronnyy resurs] / F. Fukuyama // Gazeta «Den». -№177. - 2006. - Rezhim dostupa: <http://www.day.kiev.ua/170573>
29. Hodzhoson Dzh. Ekonomicheskaya teoriya i instituty: Manifest sovremennoy institutsionalnoy ekonomicheskoy teorii: [per. s angl.] / Dzh. Hodzhoson - M.: Delo, 2003. - 464 s.
30. Chukhno A.A. Instytutsional'no-informatsiynna ekonomika: pidruchnyk / A.A. Chukhno, P.M. Leonenko, P.I. Yukhymenko. – K.: Znannya, 2010. – 687 p.
31. Sherer F.M., Ross D. Struktura otraslevykh rynkov: [per. s angl.] / Sherer F.M., Ross D. – M.: Infra-M, 1997. – 698 p.
32. Shpychak O.M. Ekonomichni mekhanizmy derzhavnoho rehulyuvannya ryнкiv sil'skohospodars'koyi produktsiyi ta yikh problemy / O.M. Shpychak / Ekonomika APK. - 2011. -№2. - pp. 150-155.
33. Baker W. Achieving Success Through Social Capital // www.bharatwaves.com/portal/modules/smartsection/makepdf.php?itemid=65
34. Commons J.R. Institutional Economics // American Economic Review/ – V.21. – 1931. – pp. 65-68. – <http://www.socserv2.socsci.mcmaster.ca>
35. Fukuyama, F. Social capital and civil society. International Monetary Fund. October 1, 1999. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu do statti: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/fukuyama.htm>
36. Ahraryna reforma v Ukraini / P.I. Hayduts'kyy, P.T. Sabluk, Yu.O. Lupenko ta in.; za red. P.I. Hayduts'koho. – K. : NNTs IAE, 2005. – 424 p.
37. Mamchur V.A. Instituttsionalniy kapital kak osnova razvitiya agrarnogo ryinka / V.A. Mamchur // Sbornik nauchnih trudov "Ekonomicheskie i organizatsionnyie problemy upravleniya v sovremennyih usloviyah", Bryanskiy gosudarstvenniy tehnicheskiy universitet, 2014. – p. 333-341.
38. Shpy`kulyak O.G. Formuvannya ta insty`tucionalizatsiya social`nogo kapitalu u rozvy`tku agrarnogo pidpry`emny`chtva: metodologichni aspekty` ocinky` /Shpy`kulyak O.G., Pexov V.A. // Ekonomika APK – #11. - 2015. - S. 102-107.
39. Shpy`kulyak O.G. Insty`tuciyi u rozvy`tku ta reguluyvanni agrarnogo ry`nku: monografiya / Shpy`kulyak O.G. – K.: NNCz IAE, 2010. – 396 s.
40. Elektronnyyresurs: <http://dictionary-economics.ru/word>.

ANNOTATION

INSTITUTIONAL MANAGEMENT CAPITAL AND SOCIAL – SELF – REGULATION OF AGRARIAN MARKET: CONCEPTUAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF ANALYSIS

***SHPYKULIAK Oleksandr**, Doctor of Economic Sciences, professor, professor of the Administrative Management and Alternative Energy Sources Department (Vinnitsa)*

***MAMCHUR Volodymyr**, Candidate of Economic Sciences, senior researcher of National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (Kiev)*

***PEKHOV Volodymyr**, researcher, National scientific center „Institute of Agrarian economy” (Kiev)*

The authors vision of the essence and functional characteristics, and methodological aspects of informed analysis of institutional capital regulation and social - self-regulation of the agricultural market as complex entities formed by respective institutions that provide streamlining interaction of economic agents on the basis of competition is formulated. It is proposed to introduce the term "institutional capital market" in theoretical definitions system based on intellectual, social capital, and various kinds of intelligence, including innovation, the definition of their market position as moderators of market regulations. It is proved that the agricultural market as a specific and different from other commodity markets the institutional system under the influence of natural factors (seasonality of production, etc.) carries out the social and security function. The authors opinion on the feasibility, necessity and institutional conditionality of presence in the market mechanism of the institutional and social capital is given.

Key words: capital, agricultural market, institutional capital, social capital, regulatory institutions, institutional system, intellectual capital.

Figure 4. Lit. 40.

АННОТАЦИЯ

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ РЕГУЛИРОВАНИЯ И СОЦИАЛЬНЫЙ – САМОРЕГУЛИРОВАНИЯ АГРАРНОГО РЫНКА: КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНАЛИЗА

***ШПИКУЛЯК Александр Григорьевич**, доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (г. Винница)*

***МАМЧУР Владимир Анатольевич**, кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела развития предпринимательства и кооперации, Национальный научный центр "Институт аграрной экономики" (г. Киев)*

***ПЕХОВ Владимир Анатольевич**, соискатель, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев)*

Исследованиями сформулировано авторское виденье сущности и функциональных признаков, а также обоснованы методологические аспекты анализа институционального капитала регуляции и социального - саморегулирования аграрного рынка как сложных, сформированных соответствующими институциями образований, которые обеспечивают упорядочивание взаимодействия экономических агентов на принципах конкуренции. Предложено ввести в систему теоретических определений понятие «институциональный капитал рынка», в основе которого интеллектуальный, социальный капитал, а также разного рода интеллект, в частности инновации, с определением их рыночного

позиционирования как модераторов регуляций рынка. Доказано, что аграрный рынок как специфическая, отличающаяся от других товарных рынков институциональная система, которая в своем развитии подвергается влиянию естественных факторов (сезонность производства и тому подобное), несет бесспорно социальную и безопасностную функцию. Обосновано авторский вывод о целесообразности, необходимости и институциональной обусловленности наличия в механизме рынка институционального и социального капитала.

Ключевые слова: капитал, аграрный рынок, институциональный капитал, социальный капитал, регуляция, институции, институциональная система, интеллектуальный капитал.

Рис. 4. Лит. 40.

Інформація про авторів

ШПИКУЛЯК Олександр Григорович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: spikuliak@ukr.net).

МАМЧУР Володимир Анатолійович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу розвитку підприємництва і кооперації Національного наукового центру "Інститут аграрної економіки" (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10, e-mail: mamchur111@ukr.net).

ПЕХОВ Володимир Анатолійович – здобувач, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03680, м Київ, вул. Героїв Оборони, 10, e-mail: kryzhanovskyi@gmail.com).

SHPYKULIAK Oleksandr – Doctor of Economic Sciences, professor, professor of the Administrative Management and Alternative Energy Sources Department (21008, Vinnytsia, Sonyachna Str. 3, e-mail: spikuliak@ukr.net).

MAMCHUR Volodymyr – Candidate of Economic Sciences, senior researcher of National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", (03127, Kyiv, Heroiv Oborony str., 10, e-mail: mamchur111@ukr.net).

PEKHOV Volodymyr – researcher, National scientific center „Institute of Agrarian Economy” (03680, Kyiv, Heroiv Oborony Str., 10, e-mail: kryzhanovskyi@gmail.com).

ШПИКУЛЯК Александр Григорьевич – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: spikuliak@ukr.net).

МАМЧУР Владимир Анатолиевич – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела развития предпринимательства и кооперации Национального научного центра, "Институт аграрной экономики" (03127, г. Киев, ул. ГероевОбороны, 10, e-mail: mamchur111@ukr.net).

ПЕХОВ Владимир Анатольевич – соискатель, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03680, г. Киев, ул. Героев Оборони, 10, e-mail: kryzhanovskyi@gmail.com).

Стаття надійшла до редакції 8 грудня 2015 року

